

дослідження фінансово-правових питань та нових підходів до законотворчості. Події останніх місяців, криза, в якій опинилася країна, відсутність коштів на казначейському рахунку, коливання національної валюти вимагають осмислення та термінового підвищення ефективного правового регулювання фінансових правовідносин для стабілізації фінансової ситуації. Сьогодні прийнято Закон України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» (ЗУ від 27 березня 2014 р. № 1166-VII). З метою стабілізації економічної ситуації в державі та економного і раціонального використання державних коштів Кабінет Міністрів України затвердив заходи щодо економного та раціонального використання державних коштів, передбачених для утримання органів державної влади та інших державних органів, утворених органами державної влади підприємств, установ та організацій, які використовують кошти державного бюджету (Постанова Кабінету Міністрів «Про економію державних коштів та недопущення втрат бюджету» від 1 березня 2014 р. № 65). Вважаємо, що діяльність держави у сфері фінансово-правових відносин потребує відповідного теоретичного обґрунтування. Тож на шляху формування фінансово-правової політики першочерговим завданням має стати її наукове обґрунтування з виробленням єдиних принципів, розробкою концепції фінансово-правової політики як доктринального напрямку, що охоплює такі наукові проблеми, як визначення місця фінансово-правової політики в правовій системі держави, мети та завдання фінансово-правової політики, форми її реалізації, правове забезпечення фінансово-правової політики.

НЕСТЕРЕНКО А. С.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права,
кандидат юридичних наук, доцент

ФІНАНСИ (ПУБЛІЧНІ ТА ПРИВАТНІ) ЯК БАЗОВА ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ

Питання відносно суті фінансів досліджується як у фінансовій, так і у фінансово-правовій науці. Проте історичний аналіз і сучасні підходи відносно категорії «фінанси» свідчать про відсутність єдиної точки зору. Тлумачення фінансів відрізняється різноманітністю, що багато в чому пояснюється різними завданнями використання цього поняття, різними філософськими і економічними школами. Вчені — економісти

зазначають, що поняття «фінансова система» є розвитком більш загального поняття «фінанси» (Финансы. Денежное обращение. Кредит: учебник для вузов / Л. А. Дробозина, Л. П. Окунева, Л. Д. Андросова и др., Под ред. Л. А. Дробозиной. — М., 1997. — 477 с.). Тому еволюція розуміння фінансів призводить до відповідної зміни у розумінні та визначенні фінансової системи держави (Нечай А. А. Проблеми правового регулювання публічних фінансів та публічних видатків. — Чернівці, 2004. — 264 с.). Фінанси є важливою теоретичною базою, початковою методологічною позицією для з'ясування сутності категорії «фінансова система».

З розвитком держави певною мірою змінюється і погляд вчених на поняття фінансів. Неоднозначність тлумачення, розуміння фінансів можна пояснити тим, що фінанси є багатостороннім і складним явищем, що характеризується різними істотними ознаками, має певні якості й форми прояву, а отже і проявляється у різних аспектах: економічному та юридичному.

Як економічна категорія, фінанси займають певну нішу в системі економічних стосунків. З цих позицій, фінанси опосередковують всю сукупність грошових стосунків, що виникають в процесі руху фінансових (грошових) ресурсів в публічно-правовій і приватно-правовій формах, освіти і використання на цій основі публічних і приватногосподарських доходів в результаті приведення в дію фінансових інструментів і механізмів (Барулин С. В., Барулина Е. В. К вопросу о сущности финансов: новый взгляд на дискуссионную проблему // финансы № 7, 2007. — С. 56. (С. 55- 58)).

Таким чином, фінанси, з точки зору економічної категорії, є особливою сферою економічних стосунків, що характеризує участь держави в процесі виробництва і розподілу. Постулатом в науці фінансів і фінансового права довгі роки виступає мета функціонування фінансової системи — накопичення з подальшим розподілом певної частини ВВП в централізованих і децентралізованих грошових фондах.

Розглядаючи категорію фінансів, необхідно виходити з того, з одного боку, фінанси — це особлива сфера економічних відносин. Їх зміст, характер використання, закономірності розвитку визначаються соціально-економічними відносинами, що привалюють у державі, природою та функціями держави. Тому можна цілком погодитися з висновком, що фінанси, як і фінансова система в цілому, мають визначальне значення для розвитку суспільства; вони служать економічною основою (базисом) самого існування держави (Ковальчук А. Т. Фінансове право України. Стан та перспективи розвитку. — К.: Парламентське вид-во, 2007. — С. 23.). З іншого боку, фінанси — це вартісна категорія, яка органічно пов'язана з рухом вартості в її грошовій формі, з утворенням

та використання різних грошових фондів (державного бюджету, місцевих бюджетів, позабюджетних, у тому числі соціальних фондів), із грошовими відносинами, що існують між державною та приватним господарством.

Монаєнко А., в свою чергу, визначає під публічними фінансами — суспільні відносини, які пов'язані із задоволенням усіх видів публічного інтересу і виникають у процесі утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання фондів коштів держави, місцевого самоврядування й фондів коштів, за рахунок яких задовольняються суспільні інтереси, визнані державою або органами місцевого самоврядування, незалежно від форми власності таких фондів. (Монаєнко А. Правовий зміст видатків як складової частини фінансової системи // Право України, № 9—2008. — С. 72 (С. 69- 75).

Змінилося і само поняття «фінанси». Якщо раніше воно по суті збігалось з тими стосунками, які виникали в процесі фінансової діяльності держави, то тепер, слідуючи західним лексичним стандартам, цим поняттям стали охоплювати собою будь-які грошові стосунки (Худяков А. И. К вопросу о содержании некоторых финансово-правовых категорий // Финансовое право № 2, 2010. — С. 12 (С. 10—13)).

Ковальчук А. Т. у своєму авторефераті дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук вважає, що в ринкових умовах фінансовим правом регулюються фінанси держави і та частина недержавних фінансів, яка запускається в подальший круговорот як фінансовий капітал та інвестиційний ресурс й використовується як фінансове джерело загальнонаціональних програм і проєктів. (Ковальчук А. Т. Фінансове право України в ринкових умовах: проблеми формування, розвитку, застосування.// Автореферат дис. на здоб. наукового ступеня д.ю.н. К. — 2009. С. 7.).Отже, у радянський період термін «фінанси» використовувався стосовно відносин, пов'язаних із централізованими та децентралізованими грошовими фондами, що перебували у власності держави.

З переходом до ринкової економіки державна власність починає скорочуватися. Роздержавлення та приватизація державних підприємств, створення приватного сектора економіки викликає зміни і у змісті поняття «фінанси». Цей термін застосовується вже не тільки щодо сфери державної власності, але й поширюється на сферу дії приватних відносин, що й раніше було притаманне країнам з ринковою економікою. У зв'язку з цим фінанси починають розглядати як публічно-правову та приватноправову категорії.

Так, сучасний вчений Монаєнко А. дає наступне визначення фінансової системи країни — це сукупність підсистем публічних та приватних фінансів, кожна з яких має окремі ланки, що утворюються групами

фінансових відносин, яким притаманні специфічні особливості та котрі виникають у процесі утворення, розподілу й використання публічних і приватних фондів коштів, що існують у державі (Монаєнко А. Правовий зміст видатків як складової частини фінансової системи // Право України, № 9–2008. — С. 75 (С. 69–75)).

БОДНАРУК Ю. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права,
кандидат юридичних наук, доцент

ПОДАТКОВЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

В попередніх роботах автора була сформульована концепція податкового процесу та визначено його загальну побудову — «статичну», що виявляється у поділі податкового процесу на податкові провадження та процедури, та «динамічну», що характеризується розподілом таких проваджень та процедур з одного боку за вектором реалізації податкового зобов'язання платника, з іншого — за вектором розвитку облікового провадження — від постановлення платника на облік в контролюючих органах до зняття його з обліку (див. Боднарук Ю. В. Структура і взаємодія елементів податкового процесу // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. пр. — Вип. 35. — Одеса: Юрид. л-ра, 2007. — С. 116–120; Боднарук Ю. В. Сучасне розуміння категорії «податковий процес» в Україні // Юридичний вісник. — № 2. — 2012. — С. 50–54.).

За вектором розвитку податкового зобов'язання усі податкові провадження, залежно від характеру зв'язку із відповідною стадією, було запропоновано поділити на два види — «закріплені» (що відбуваються лише на певній стадії) та «наскрізні» (що відбуваються на будь-якій стадії). Серед наскрізних проваджень виділялись податково-контрольне та провадження з оскарження (позасудового) рішень, дій та бездіяльності контролюючих органів.

З прийняттям Податкового кодексу України певні аспекти діяльності контролюючих (в розумінні ПК України) органів отримали врегулювання на рівні закону. Йдеться про інформаційні відносини за участю контролюючих органів, перш за все, — про отримання ними т.зв. податкової інформації, тобто відомостей і даних, що створені або отримані суб'єктами інформаційних відносин у процесі поточної діяльності і необхідні для реалізації покладених на контролюючі органи завдань і функцій у порядку, встановленому Податковим кодексом України